

מזכירה זמנית

הגם מוכסא מקובלת
אדם מלי מוסקא נה'
ביום ואיך יצא ס' אפסעלני.

"בתי יקרתי חביבתי
מדת חי' מושקא תי'
ציט ואיליקע
סעקרעטערין
[מזכירה זמנית]"

במילים אלו כותב כ"ק אדמו"ר הריי"צ אל בתו הרבנית חיה מושקא בחודש אלול תרצ"ו.

ב תי יקרתי חביבתי מרת חי' מושקא תי', צייט ואיילקע סעקרעטערין [= מזכירה זמנית] – במילים אלו כותב כ"ק אדמו"ר הריי"צ אל בתו הרבנית חיה מושקא בחודש אלול

תרצ"ו.

"מזכירה זמנית?" מה המשמעות של תפקיד זה? ממתי הרבי הריי"צ העסיק את בתו כמזכירה? בשולי הגיליון של אגרת זו, מופיע מיד הסבר. בתקופת שהות אדמו"ר הריי"צ בפאריז, שימש חתנו – הרבי מה"מ – כמזכירו הזמני "ובתו הרבנית היתה באה אליו לשרתו, ועל כן מכנה אותה 'מזכירה זמנית'". לפי הסבר זה, נראה שהרבנית חיה מושקא אכן סייעה לאביה, אך יותר בתחום הכנת האוכל וסידורי האכסניה, ומדוע קרה לה בכינוי 'מזכירה'?

מן הראוי אפוא לחזור עשר שנים לאחור מאותה תקופה, כדי לוודא ולהיווכח עד כמה צודק הכינוי "מזכירה" לאותה צדקנית שמסרה נפשה ועמדה לימינו של אביה במסירות אין קץ.

מן הראוי עוד להוסיף, כי דברים אלו מבוססים ברובם על אסמכתאות, כפי שיפורט להלן. ועם זאת, גם לאחר סקירה זו, עדיין חסר לנו מידע רב על פועלה של הרבנית לצד אביה, ומי שיוכל להוסיף, ישלח אל כותב השורות לטובת הכלל.

יפוי כח

כסלו תרפ"ה. אדמו"ר הריי"צ מתכוון לצאת מלנינגרד על מנת לשהות זמן מה בעיירה לוגא. לפני יציאתו מינה את הרבנית חיה מושקא למיופת כוח על מנת לקבל בשמו כספים ודברי דואר ולהעבירם הלאה. הדחיפות לכך באה כתוצאה מכך שאדמו"ר הריי"צ דאג למימון עשרות מוסדות דת ברחבי רוסיה, ובראשם רשת ישיבות 'תומכי תמימים' שפעלו במחותרת מאימת השלטון הקומוניסטי. פעולה מורכבת זו שהצריכה קבלת סכומי עתק וחלוקתן הלאה, הייתה צריכה להיעשות על ידי איש-אימון ממדרגה ראשונה כמו גם אדם פיקח ונבון. הרבנית חיה מושקא היא אשר נבחרה להיות אחראית על הקופה החשובה של הרבי. הנה כתב ההרשאה מתורגם מרוסית:

הרשאה

אני מיפה את כוחה של האזרחית חיה מוסיא בת יוסף שניאורסאהן, שגרה בלנינגרד, רחוב מאחאוואי 22/12 דירה 10, שתוכל לקבל כל מיני כספים מהבנק הממשלתי, כולל סניפים והמחלקות שלו וכן ארגוני אשראי ממשלתיים ואזרחיים אחרים, וכן מאנשים וארגונים פרטיים, וכן מסניפי דואר-טלגרף; כל התכתבות בנושאי כספים, ביטוח דברי דואר יקרי ערך ופשוטים, וכן העברות כספיות שמגיעות על שמי.

בהרשאה זאת אני מיפה את כוחכם לתת יפוי כוח מלא או חלקי לאנשים אחרים כולל האחוריות למינוי הסגן [...]

חשיפה

הרבנית חיה מושקא כיהנה כ"מזכירה זמנית" של אביה כ"ק אדמו"ר הריי"צ בעת שהותו בצרפת « לרגל כ"ב שבט, יום הסתלקותה של הרבנית חיה מושקא, איתר החוקר החסידי ר' שניאור זלמן ברגר, שביים מרתקים מעבודתה הציבורית לצד אביה, מהם עולה כי לרבנית היתה מעורבות רבה בקשר לכספי הציבור שקיבל אדמו"ר הריי"צ וחלוקתם, בתפקידה כמזכירה זמנית לצד בעלה הרבי מה"מ, שאף הוא היה מזכיר זמני בעת שהות אדמו"ר הריי"צ בצרפת » מיוחד

קיץ תרפ"ו, עולה כי הרבנית אכן ניהלה עניינים כספיים ואחרים. באותה תקופה שהה אדמו"ר הרי"צ מחוץ לעיר מגוריו לנינגרד, והרבנית ששהתה בבית הוריה, ניהלה את הכספים בשמו.

באגרות ששיגר אדמו"ר הרי"צ אל בתו הרבנית חיה מושקא באותה תקופה, צפות ועולות הוראות שונות בענייני קבלת והעברת כספים, ועד כמה הוא סמך על שיקול דעתה ורוחב בינתה.

"אם ר' זאויל של' זידינפעלד [יהודי תושב העיר רוסטוב - ש.ז.ב.] יבקש ממך 300 רובל, תקחי מנתן של' בן מחותני רמ"מ של' גורארי' [ר' נתן גורארי' בנו של ר' מנחם מענדל אביו של הרש"ג חתן אדמו"ר הרי"צ - ש.ז.ב.] ... המכתב לנתן [הנזכר] הוא במחצית השניה של הדף, הואילו נא לחתוך ולמסור לו [המכתב אליו אינו בכתובים ואולי בו יש בקשה ממנו להלוות לבית הרב, כדי שיוכלו למסור לר' זאויל הנזכר - ש.ז.ב.]" (מתוך אגרות קודש אדמו"ר הרי"צ חט"ו אגרת ה'תט).

והנה עוד מכתב קצר אך בו מספר הוראות חשובות:

"הנני שולח כאן חבילה, הואילי נא למסור זאת מחר בבוקר (אם היום יהיה מדי מאוחר) לנתן של' גורארי', לא יאוחר מאשר בשעה עשר בבוקר.

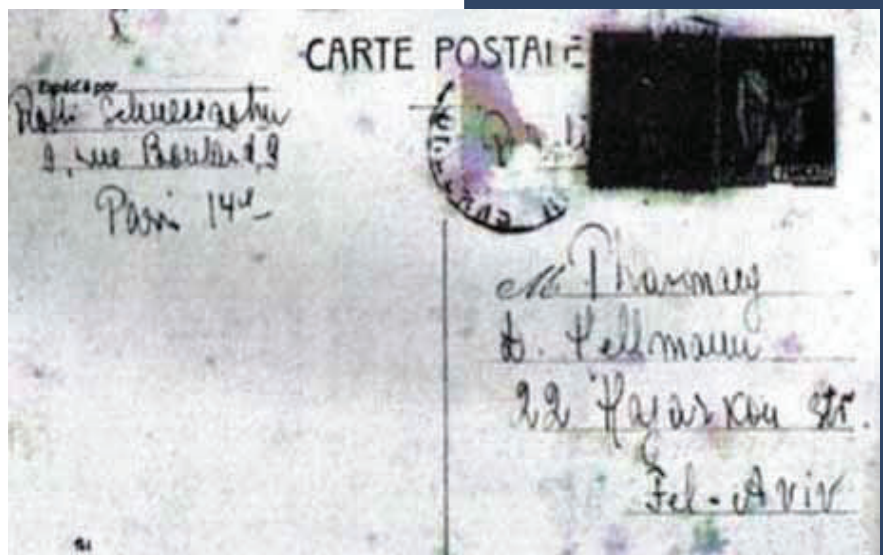
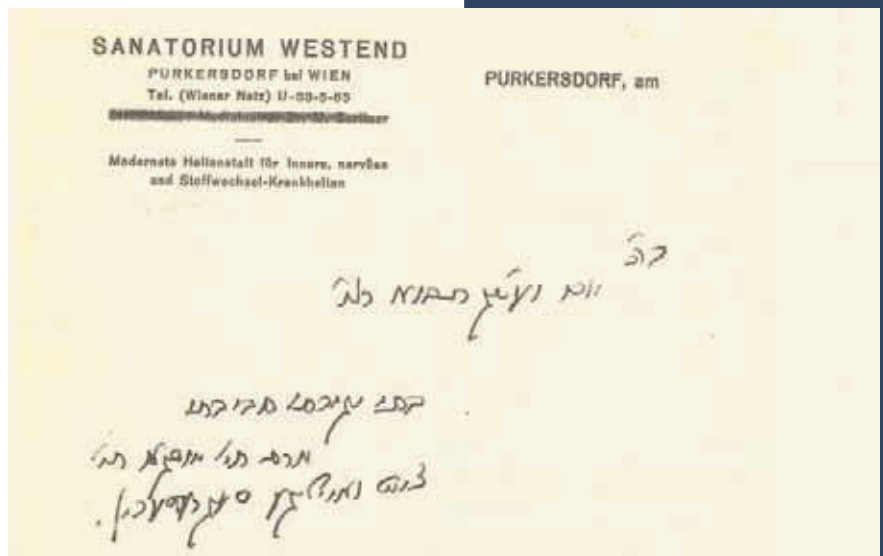
"אם יבוא הבחור מסלוצק מאייזעס [הרב אברהם אליהו מאייזעס שהיה אז תלמיד ישיבת סלוצק, לה העביר אדמו"ר הרי"צ תמיכה. לימים הרב מאייזעס כיהן לימים כרב במינסק ובירושלים - ש.ז.ב.], תתני לו על ידי חתני ר' שמרי' של' [הרש"ג] 15 רובל" (אגרות קודש חט"ו אגרת ה'תי).

פעם אחת הרבנית אף עדכנה את אביה כי מנהל החשבונות מגיע מאוחר לעבודתו, כנראה בשל רצונה שהעבודה תהיה מסודרת ותנוהל כדבעי.

מנהל החשבונות שניהל את חשבונותיו של הרבי, היה החסיד הרב חיים יוסף רוזנבלום. הרבנית חיה מושקא ראתה לנכון לדווח לאביה, כי ר' חיים יוסף מגיע מאוחר לעבודתו, אולם אדמו"ר הרי"צ הודיע כי לא משנה השעה, אלא העבודה עצמה:

"קיבלתי את הפתק הקטן שלך, העובדה שר' חיים יוסף של' מגיע מאוחר מהעסק מעניינת אותי מעט מאוד. לא איכפת לי אפילו אם יעזוב באמצע היום את המשרד, ויעשה מה שאני צריך, כיון שעבודתו זו יותר חשובה מכל העסקים".

במכתב זה עוד הוראות מגוונות בענייני כספים הנה דוגמאות: "את כל הכספים שלקחת על חשבוני, הואילי נא לרשום את

למעלה: "בתי יקרתי חביבתי מרת חיי מושקא תי' צייט ואייליקע סעקרעטערין [מזכירה זמנית]". **למטה:** אגרת אל ר' דוד הילמן, הרבנית כותבת את שם השולח והנמען

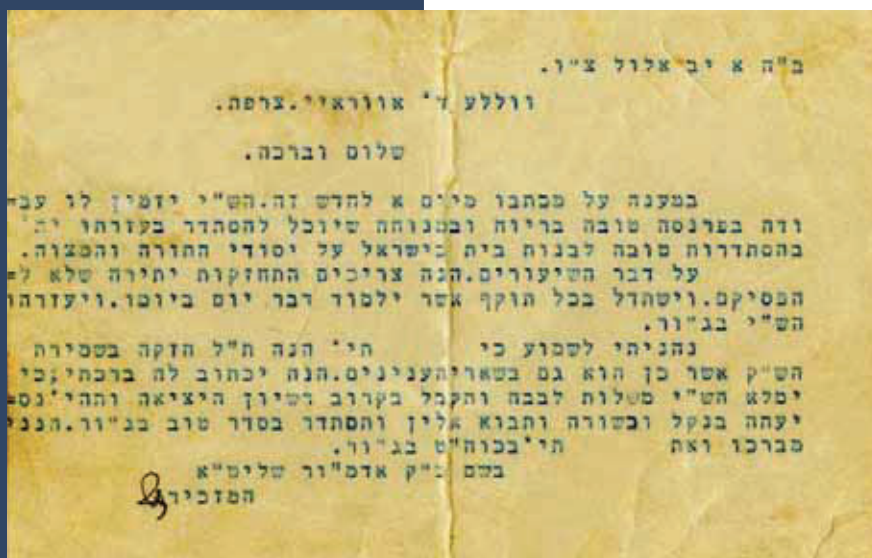
יוסף בן שלום בערקא שניאורסאהן.

אדמו"ר הרי"צ הוסיף וציין כי ההרשאה תקפה לשלוש שנים. כך יצא למפרע, שהרבנית היתה מיופת כוח רשמית כלפי הרשויות ברוסיה כבר מאז חודש כסלו תרפ"ה ועד היציאה מרוסיה בשלהי תשרי תרפ"ח.

סמך על שיקול דעתה ורוחב בינתה

לפי אגרותיו של הרבי הרי"צ מתקופת

"הרשאה. אני מיפה את כוחה של האזרחית חיה מוסיא בת יוסף שניאורסאהן, שגרה בלנינגרד, רחוב מאחאוואי 22/12 דירה 10, שתוכל לקבל כל מיני כספים מהבנק הממשלתי, כולל סניפים והמחלקות שלו וכן ארגוני אשראי ממשלתיים ואזרחיים אחרים..."

הגיע לידינו גלויה מאדמו"ר הריי"צ שנכתבה באותה תקופה והיא מוענה לחסיד ר' ניסן עבער. גלויה זו חתומה על ידי "המזכיר", ובמקום החתימה כתוב "מ.ש" בכתב ידה של הרבנית חיה מושקא, הלא הם ראשי התיבות של שמה "מוסיא שניאורסאהן".

למעלה: הרבנית חיה מושקא בתפקידה כמזכירה זמנית חותמת על אגרת אביה אדמו"ר הריי"צ. **למטה:** הרבנית כותבת את שם השולח והנמען

הרבנית חיה מושקא שניהלה חלקים נרחבים מפעילותו של אביה, לפחות בתקופות מסוימות. לא ייפלא אפוא, שאביה כינה אותה "מזכירה זמנית". באשר לאדמו"ר הריי"צ היו כמה מזכירים ומשמשים בקודש, בעיקר כאשר שהה בביתו, אך כאשר הגיע לעיתים לפאריז בגין צרכים רפואיים, שימשה הרבנית חיה מושקא כמזכירתו הזמנית.

כינוי זה כתב אדמו"ר הריי"צ באגרת מיום "עש"ק תבוא תרצ"ו" – י"ז באלול תרצ"ו. האגרת נכתבה זמן קצר לאחר שיצא מווילדוריי, הסמוך לפאריז.

ההכנסות ואת ההוצאות עם התאריכים, ושזה יהיה אצלך בשלימות, וכשתבואי בבריאות תמסרי לי.

"כאשר תקבלי את ההעברה, הרי תקחי זאת בשטרות... קחי על חשבון אמא תחי' 610 רובל. קחי 300 רובל מנתן שי'. כלומר מר' חיים יוסף שי'. 120 רובל תתני על חשבון הסבתא, ו-180 רובל ישלחו אלי מחר – אם מישוהו נוסע, ואם לא ביום ראשון, כי אין לי כסף" (אגרות אדמו"ר הריי"צ חט"ו אגרת ה'תיא).

הרבי והרבנית מנהלים את הקופה

כידוע, בחודש סיון תרפ"ז, נאסר אדמו"ר הריי"צ והוגלה לאחר מכן אל העיר קסטרמה. בדרכו לשם הצטרפו אליו רק שניים – חסידו הנאמן הרב אליהו חיים אלטהויז, ובתו הרבנית חיה מושקא.

מספר חודשים לאחר המאסר, יצא אדמו"ר הריי"צ ומשפחתו מרוסיה. בחודש כסלו תרפ"ט נערכה חתונת הרבי והרבנית. הם הקימו את ביתם בברלין. לאחר עליית הנאצים לשלטון, עברו משם לפאריז. בתקופה זו, בגלל סיבות טכניות שונות, כספי התרומות שנשלחו מארצות הברית לאדמו"ר הריי"צ ששהה באירופה, עברו דרך הרבי והרבנית. כך יצא, שהקופה הציבורית המרכזית של אדמו"ר הריי"צ נוהלה על ידי הרבי והרבנית.

הרבי לא רק קיבל את התרומות מארצות הברית, אלא גם דאג לחלוקתן למוסדות חב"ד ולמטרות דת וחסד ברחבי תבל, בהתאם להוראות שקיבל מאדמו"ר הריי"צ.

במקביל באותן שנים, הגיע אדמו"ר הריי"צ מספר פעמים לפריז, והרבי והרבנית סייעו לו בכל הנדרש. בכל פעם שהגיע לפאריז, חתנו הרבי, כיהן כמזכירו באופן זמני. לא מעט אגרות של אדמו"ר הריי"צ בכתב ידו של הרבי, נשלחו באותן שנים.

האחריות על קבלת כספי אדמו"ר הריי"צ וחלוקתם, דרשה עבודה רבה מתוך זהירות יתרה, והרבנית חיה מושקא סייעה לכך רבות.

בהכוונת אדמו"ר הריי"צ, הצטרפו לעבודת קודש זו, גם החתן הנוסף ר' מענדל הורנשטיין ורעייתו הרבנית שיינא.

חתומה על אגרת אביה

עובדות אלו, הינן מן הסתם רק מעט מהרבה, מתוך עבודתה המסועפת של

ב"ה.
ד' ניסן צ"ח.
פאריז.

לידי הרב ר"ה אי"א
מנהר"א - שי"א.

שלום וברכה.

תפול כתבתי לו פקנה כללית על סכתבו בצירוף הפרטי
כל, וכעת קבלתי סכתבו אשר שכרו הדירה דתו"א עבור מקום ל
לימוד, יתן השי"ת להצלחה בגו"ר.

בשם כ"ק אדמו"ר שליטא

שוב שהה אדמו"ר הרי"צ בפאריז, ומשם כתב אגרת לר' דוד הילמן מתל אביב. על האגרת חתם המזכיר הזמני – הרבי, כאשר את הכתובת על המעטפה כתבה "המזכירה הזמנית" הרבנית חיה מושקא. האם אלו פעמים בודדות שהרבנית כתבה וחתמה על אגרות אביה, או שאלו רק קצה חוטי? זאת איננו יודעים היום, ואולי ברבות הימים יגיע עוד מידע שישפוך אור על נושא מרתק זה.

הגיע לידינו גלויה (התפרסמה לפני כשנה בתשורה לחתונת משפחת עבער) מאדמו"ר הרי"צ שנכתבה באותה תקופה והיא מוענה לחסיד ר' ניסן עבער. גלויה זו חתומה על ידי "המזכיר", ובמקום החתימה כתוב "מ.ש" בכתב ידה של הרבנית חיה מושקא, הלא הם ראשי התיבות של שמה "מוסיא שניאורסאהן". גם בצדה השני של הגלויה, כתובת השולח והנמען כתובים בכתב ידה של "המזכירה הזמנית". שנתיים לאחר מכן, בשנת תרח"צ,

למעלה: הרבי בתפקידו כמזכיר, חותם "מ.ש." על אגרת אדמו"ר הרי"צ.
משמאל: הרבי עם חותנו הרבי הרי"צ. כיהן כ"מזכיר זמני" של אדמו"ר הרי"צ בתפקידו כמזכיר

ENW

מרכז ההפצה בארץ-הקודש

כּוּם תּנחומיין

לידידנו החשוב איש החסד, ראש וראשון לכל דבר שבקדושה,
מהמקושרים לעבודה היחידה שנותרה בדורנו – דור השביעי

הרה"ח ר' אליהו שלוסברג שיחי'

וכל המשפחה הכבודה שיחיו

עם הילקח מהם אביהם

הרב אברהם יצחק שלוסברג ע"ה

המקום ינחם אתכם בתוך שאר אבלי ציון וירושלים

"והקיצו ורננו שוכני עפר"

בהתגלותו המושלמת של כ"ק אדמו"ר מלך המשיח שליט"א תיכף ומיד ממש, נאו!

ההנהלה

יחי אדוננו מורנו ורבינו מלך המשיח לעולם ועד